

i svijetlo! Kolika radost Spasitelju u svetoj Euharistiji, koju će taj njihov štitičnik dijeliti vjernicima, da im čuva dušu za život vječni! Kolike duše imat će i njima da zahvale, ako se jednoć spase i ugledaju lice Božje u sreći beskrajnoj!

A da to bude, nek nam je svima geslo: Ora et labora: Moli i radi i žrtvuj -- za svećenički podmladak.

Miroslav Vanino D. I.

Katolici u nekatoličkim društvima.

Često se čuje ova riječ: »Ja sam dobar katolik i meni ne škodi ni malo, ako sam član koga nekatoličkog društva. To je klerikalizam, ako nas hoćete da zatvorite u sama katolička društva«. Drugi opet vele: »S nekatolicima ne ćemo nikakve suradnje; svak o sebi; s inovjercima nikakvog kompromisa! E basta!«

Je li ovo sve ispravno i prema katoličkim načelima i prema duhu papinskih odluka i direktiva? Očevidno je, da bi krivo radili oni katolici, koji bi ovako postupali; i ako su katolici, ipak ne bi »katolički« radili. O tome neka nas uvjere ovi reci.

1. Katolik spada u katolička društva.

To se vidi iz ovoga što slijedi.

a) Katolik ne smije stupiti u društva, koja su sumnjiva, osuđena, buntovna, tajna, ili ne će da priznaju nad sobom crkvenu vlast. Tako kaže izričito 684. kanon crkvenog zakonika: »Neka se vjernici čuvaju tajnih, osuđenih, buntovnih, sumnjivih društava, ili onih, koja se otimlju naumice zakonitom nadzoru Crkve (quae studeant sese a legitima Ecclesiae vigilantia subducere)«. Isto se vidi i iz crkvenih kazna protiv članova zabranjenih društava; tako župnik ne smije k sprovodu pripustiti društva, koja su vjeri katoličkoj otvoreno protivna (kan. 1233, § 2); duhovni pastiri treba da vjernike odvrate od sklapanja ženidbe s onima, koji su upisani u društva od Crkve osuđena; dapače župnik ne smije bez dozvole ordinarijata prisustvovati vjenčanju takovih osoba (kan. 1065), niti ih može crkveno pokopati (kan. 1240 § 1); ovakove osobe nemaju pristupa ni u crkvene redove (kan. 542) niti u pobožna društva (693 § 1); Crkva ih udara i drugim kaznama (kan. 2335, 2336).

b) Pijo X. piše u svojoj enciklici »Singulari quadam« (24. 9. 1912.): »Stogod kršćanin radi, pa i u zemaljskim stvarima (etiam in ordine rerum terrenarum), treba da to upravi prema najvišem Dobru (Bogu) kao svome zadnjem cilju prema propisima kršćanske mudrosti: svi pak njegovi čini, u koliko su dobri ili zli obzirom na ćudorede, t. j. s naravnim se i božanskim pravom slažu ili ne, potpadaju pod sud i vlast Crkve«. Ove nam riječi tumače, zašto crkveni zakon zabranjuje vjernicima pristup u društva, koja se otimlju zakonitoj vigilanciji Crkve ili biskupskoj vlasti.

Isti papa u navedenoj enciklici njemačkim biskupima veli nadalje: »Što se tiče radničkih društava, premda ona idu za tim da članovima steku probitke ovog života, ipak treba najviše odobriti, te za pravu i solidnu korist kao najpodesnija držati takva društva, koja su osobito na temelju katoličke vjere ustanovljena i otvoreno slijede Crkvu kao voditeljicu. To je ono, što smo Mi isti izjavili više puta, kako se kod raznih naroda pružila prigoda. Odatle slijedi da treba ustanoviti i svim silama pomagati ovakova udruženja, kako vele, katoličke konfesije, stalno u katoličkim krajevima i uz to i u drugim svima, gdje se vidi da se preko njih može pomoći raznim potrebama članova. Niti bi se, — ako se radi o onim udruženjima, koja se tiču vjere i ćudoređa direkte ili indirekte —, ikako moglo odobriti, u onim istim krajevima, koja sad spomenusmo, e se goji i širi inješovita udruženja, t. j. koja sastoje iz katolikâ i nekatolikâ. Jer, da drugo ne reknemo, poradi društava te vrsti nalaze se u pogibli ili se mogu naći u pogibli naših katolika i cjelovitost vjere i pravedni posluš prema zakonima i zapovjedima Crkve katoličke. Stoga radnička skroz katolička udruženja, kolikogod ih ima u Njemačkoj, draga srca obasipamo svakom hvalom i želimo da uspiju u svemu, što poduzimlju za dobrobit radničkih masa, želeći im sve bolji porast«.

c) U navedenom kanonu 684. ima i ovo: »Vjernici su hvale vrijedni, ako stupe u ona društva, koja je Crkva podigla ili barem preporučila«. Crkva ne priznaje drugih društava, za katolika korisnih, osim onih, koja sva potpadaju pod vigilanciju diocesanaskog biskupa, kako to vidjesmo u zadnjem broju »Života« (Str. 86—94).

d) Leon XIII. u enciklici (28. XII. 1878) »Quod apostolici muneris« preporuča osnivanje radničkih društava, a u enciklici biskupima Italije »Etsi Nos« (15. 2. 1882) razna katolička društva, posebno omladinska. Svim pako katolicima stavlja na srce, da stupe u katolička društva. Tako veli u pismu »Longinqua«: »Radnici imaju pravo, da stvore udruženja i sebi pomognu: na to pristaje Crkva, a narav nije protivna. No veoma je važno, kome će se oni priključiti, da ne bi tražeći svoj vremena boljitak izložili pogibli najveća dobra. Ako dakle ima društvo, kojim upravljaju ljudi, koji se ne drže tvrdo pravednosti, niti su prijatelji vjere; takovo društvo može premnogu škoditi, a koristiti ne će. Stoga, kako je i dosljedno, treba ne samo

izbjegavati otvoreno ona društva, koja je Crkva osudila, nego i ona, koja razboriti ljudi, u prvom redu biskupi, drže za sumnjiva i pogibeljna«. Svakome je pak jasno, da nekatolička, i malo važnija društva vode i nehotice u vjerski-indiferentizam, te kad ustreba ne će nastupiti na obranu ili pomoć Crkvi i vjerskim interesima. Zato isti papa odmah nadodaje: »Dapače, a to je cjelovitosti vjere vrlo korisno, katolici moraju voljeti da se udružuju s katolicima, ako nužda drukčije ne prisili«.

e) Pijo X. u enciklici taljanskim biskupima 11. VI. 1905. tuži se na one katolike, koji rade za katoličku akciju pomoću katoličkih udruženja, ali ne ovisno i dogovorno s biskupima: »I oni govore, da su podigli zastavu u ime Kristovo. No takova zastava ne može biti Kristova; jer ona ne nosi na sebi nauku Božanskog Spasitelja, koju valja i ovdje primijeniti: Tko vas sluša, mene sluša, a tko vas prezire, mene prezire (Lk. 10, 16); tko nije sa mnom, taj je protiv mene, i tko sa mnom ne sakuplja, taj rasiplje (ib. 11, 23). Sa skrajnom žalošću svog srca moradosmo osuditi sličan nastup i auktoritativno zaustaviti opasni pokret, koji je već nastajao«. Kad sv. Otac tako govori o katoličkim društvima, koja nijesu u vezi i odnosu s diocenskim biskupom, to onda još više vrijedi za nekatolička društva, t. j. katolici ne odgovaraju ni želji ni uputama Crkve, ako stupe u društva, koja su neovisna ili izbjegavaju crkvenu vlast, t. j. koja nijesu katolička.

f) Sv. Otac u alokuciji 26. V. 1914. reče: »Ako se sastanete s onima, koji se ponose da su vjernici, odani papi: recite im svečano, da su papi odani sinovi oni, koji slušaju njegovu riječ i u svemu ga slijede; a ne oni, koji smišljaju sredstva, kako će izbjeći naredbama njegovim ili će ga prisiliti molbama (koje bi bolje bile za vrijednije stvari) na iznimke ili otpuste toliko žalosnije, koliko su štetnosniji i sablažnjiviji. Neprestano opetujte, da, papa ljubeći i odobravajući katolička udruženja, što smjeraju i na materijalna dobra, vazda naglasuje, da u njima moralno dobro treba da ima prednost. Bistro recite, da su mješovita udruženja, savez s nekatolicima za materijalni probitak, uz stalne uvjete dozvoljena, ali da papa voli ona udruženja vjernikâ, koji, zabacivši svaki ljudski obzir i zatvorivši uši pred laskanjem ili prijetnjama protivnika, stiskaju se oko one zastave, koja, i ako je napadnuta, ipak je najsjajnija i najslavnija, jer je zastava Crkve«.

Tu sv. Otac kaže, da je pravo mjesto za dobre katolike u katoličkim društvima, pa ako katkada i dozvoljava udruženje s nekatolicima, to je samo s društvima materijalnog probitka; dakle tu papa ne dopušta kulturna društva s nekatolicima, kakovih ima i po našim krajevima. A kada su dozvoljena društva materijalnog probitka, to ćemo niže vidjeti.

g) Isti papa hvali izričito konfesijonalna ili izrazito katolička društva u pismu upravljenom na biskupa Bougouina*). Ovaj je biskup izvijestio papu o trećem socijalnom kongresu svoje biskupije, a papi je bilo da se tu ustalo protiv neutralnih udruženja, t. j. udruženja katolikâ i nekatolikâ, jer se »ta neutralnost znade katkada uvući i u katolička udruženja, kad hoće da obuhvate što više ljudi sa što manje nadnaravnih razloga«.

2. Iznimka.

Evo je malo prije kazao Pijo X., da imade i takovih okolnosti, u kojima je dozvoljeno katolicima pristupiti u društva, gdje ima i nekatolikâ. I Leon XIII. u pismu »Longinqua« američkim katolicima piše, neka stupe u svoja katolička društva, ako ih okolnosti drukčije ne prisile (nisi fieri secus coegerit necessitas).

No god. 1912. obratiše se biskupi iz Njemačke, sv. Stolici, neka bi dozvolila te katolici smiju pripadati društvima, u kojima su s njima i nekatolici. Na to je papa Pijo X. odgovorio: »Mnogi, časna braćo, izmed vas zaprosiše, neka bi po Nama smjeli tolerirati u svojim biskupijama tako zvanj kršćanski sindikat, i to stoga jer je brojem radnikâ daleko veći nego li su katolička udruženja, te bi mnoge neugodnosti nastale, ako se to ne bi dozvolilo. Imajući pred očima osobite prilike katoličke stvari u Njemačkoj cijenimo da toj molbi valja udovoljiti, pa izjavljujemo, da se može tolerirati i dozvoliti katolicima, neka smiju sudjelovati i u onim mješovitim udruženjima, koja su u vašim biskupijama«. Papa ipak odmah nadodaje i uvjete za tu dozvolu, koju ovako ograničuje: »dokle poradi novih prilika takova tolerancija ne prestane biti zgodnom ili pravednom«. Sv. Otac daje dozvolu, »ali ipak tako da se upotrebe podesne kaucije i otklone pogibli, koje se nalaze u udruženjima takove vrsti«.

Koji su to uvjeti?

Papa ih Pijo tu ovako nabraja: »Najprije se treba pobrinuti, da se katolički radnici, koji su članovi ovih sindakata, upišu i u katolička udruženja, koja se zovu »Arbeitervereine«. Ako nešto radi toga moraju pretrpjeti, osobito u trošku, uvjereni smo, da će oni to rado učiniti, jer ljube cjelovitost svoje sv. vjere. Ljcp je naimc prevladao običaj, da ova katolička udruženja nastojanjem klera, koji ih vodi i čuva, vrlo mnogo rade za čistoću vjere i očuvanje čudoređa kod

*) »Njegova Svetost Vam najprije čestita glede sretnog izbora pitanja, o kojima se raspravljalo za tih sastauaka (to je bio treći diocesanški kongres) i u kojima je vladajuća ideja bila konfesijonalnost djela (la confessionnalité des oeuvres). A kao katolička su ova djela, ne samo po imenu, nego po duhu, koji ih oživljuje, po naukama, koja ona ispovijedaju, po moralu, koji ona prakticiraju«. (Acta ap. Sedis 1912, str. 714).

članova gojeći religiozni duh pomoću raznih nabožnih vježbi. Stoga će bez sumnje upravitelj ovih udruženja, poznajući vremena, osobito o pravednosti i dužnostima ljubavi, podati radnicima one zapovijedi i propise, za koje znadu da su im potrebni i korisni, te mogu pravo i prema načelima katoličke nauke biti u sindakatu».

O drugom uvjetu razlaže papa ovako: »Suviše, isti sindakati — da budu takovi, u koje se katolici mogu učlaniti — moraju se čuvati svakog povoda ili stvari, što se ne slaže s naukom i zapovijedima Crkve te zakonite svete vlasti; isto tako da u tom pogledu ne bi bili pokudni njihovi spisi, riječi ili djela. Stoga je presveta dužnost biskupa, da marno paze, kako se ova društva vladaju, i neka bdiju, e ne bi njihovo učlanjenje što god škodilo katolicima«.

Sv. Otac nameće i radnicima posebnu dužnost: »Samj pak katolici, članovi sindakata, neka nikada ne dozvole te bi sindakati, pa i kao takovi u brizi za vremenite stvari članova ono izjavili ili učinili, što bi ma na koji način bilo protivno nalogima, izdanim od crkvenog učiteljstva, osobito onim, koje gore spomenusmo. Toga radi kadgod se pojave pitanja, koja se tiču čudoređa, t. j. pravednosti i ljubavi, biskupi će pazljivo bdjeti, da vjernici ne zanemare katoličko čudoređe, i ni za dlaku od njega da se ne odaleče«.

Napokon papa zabranjuje raspravljavanje ili natezanje o toj dozvoli i određuje: ako tko imade ipak kakovu poteškoću, tu neka iznese pred diocesanskog biskupa, a ovaj će tu stvar javiti sv. Stolici. Napokon veli papa: »Kako s jedne strane nitko ne smije tužiti nikoga sa sumnjive vjere i s toga napadati one, koji ustrajno brane nauku i prava Crkve i ipak opravdano hoće da pripadaju mješovitim sindakatu i jesu ondje, gdje je crkvena vlast obzirom na mjesne okolnosti uvidavno dozvolila takove sindakate; tako isto s druge strane valja pokuditi one, koji bi neprijateljski progonili udruženja skroz katolička — a tu vrst udruženja treba svim silama pomagati i širiti — te bi htjeli uvesti i kao nametnuti tako zvanu *interkonfesionalnu* vrst udruženja, jer da tobože sva katolička udruženja, što ih ima u pojedinim diocesama, traže jedan isti oblik«.

Papa je u početku ove svoje enciklike odlučno zauzeo stanovište protiv interkonfesionalizma, do koga obično dovode udruženja, u kojima su katolici i nekatolici (*patet periculum eis esse, ne paullatim et quasi imprudenter in vago quodam nec definito genere christianae religionis acquiescant, quae interconfessionalis dici solet, et cum inani communitatis christianae commendatione diffunditur, cum tamen manifesto nihil ea sit praedicationi Jesu Christi magis contrarium*). No ne će nikako, da ne bi bilo slučaja, kada je dozvoljena suradnja katolika i nekatolika, a tom slučaju prepušta on da sude biskupi za svoje biskupije na licu mjesta: pri tome se moraju držati gore navedene kautele.

Ovo je zadnje i Benedikt XV. naglasio u pismu P. Pisaniu 15. 10. 1921.: »Biskupima to pripada, da odrede glede odnošaja vjernika s nekatolicima u civilnom životu, te prosude, da li praksa i općenje s nekim društvima ili učlanjenje kod nekih filantropičnih udruženja, koje se neutralnim ili areligioznim nazivlju, pružaju pogibeljnu zgodu u kom slučaju ili kraju za otpad od prave vjere«. Tko se ne bi složio s biskupovom odlukom, uvijek mu je otvoren redoviti put ili priziv na sv. Stolicu. To je jasno također, da Bog nije postavio za suca biskupima javno mnijenje, pa zato nije ni malo katolički, ako tko biskupske odredbe kritizira ili čak napada u novinama.

Ima pak jedna vrst sudjelovanja katolika s nekatolicima, koju je Pijo X. proglasio dozvoljenom bez posebnih uvjeta a to je t. zv.

3. Kartel.

Što je kartel?

Tako se danas zove u nacionalnoj ekonomiji udruženje slobodnih i samostalnih društava poradi jednakih ili srodnih interesa, pa tako produkciju ili prodaju uredi. To je ime prešlo i na druga društva, kada se ona udruže za koji njima zajednički cilj; ipak svako društvo ostane autonomno, t. j. društva naprave nešto slično, što zovemo u politici »federacija«. U ovom je slučaju svako društvo slobodno, autonomno u upravi i dotadanjem djelovanju prije karteliranja; pravila i načela mu ostaju netaknuta, samo stupi u savez s drugim srodnim ili sličnim društvima za neki cilj, koji se ne kosi s njegovim načelima ni pravilima. Jesu li dozvoljeni ovakovi karteli?

Pijo X. u navedenoj enciklici »Singulari quadam« ovo je kazao glede kartela: »Radnička skroz katolička udruženja, kolikogod ih ima u Njemačkoj, rado obasipljemo svakom hvalom i želimo da uspiju u svemu što poduzimlju na dobrobit radničkih masa, pa im želimo sve bolji porast. Ipak, dok ovo velimo, ne nječemo e se katolici — da radnici potraže bolju sreću, pravedniju naplatu i uvjet rada ili u svrhu ma koje poštene koristi — udruže s nekatolicima, upotrebivši kautele, te skupa porade za skupno dobro. No u tu svrhu volimo, da se katolička udruženja sdruže u savez međusobno u zgodno izumljeni t. zv. k a r t e l.«

»Kartel« je sličan političkoj federaciji, pa kako je ovaj različita i nije strogo jednog kalupa, tako i karteli mogu biti različne vrsti. Zato je dužnost diocesanke vlasti, da budno pazi, e ne budu i karteli povodom loših vjerskih pojava. No obično kartel ne dira u unutarnje uređenje karteliranih društava: nego samo hoće da postigne neki njima zajednički, pošten i postizivi cilj. Tu katoličko društvo sudi, da li je taj cilj dozvoljen; crkvena vlast (dosljedno njezin odaslanik, ako opstoji u tom društvu) također na to pazi brižno, pa redovito je kod kartela isključena svaka pogibelj po vjeru ili kat. ćudorede katoličkog društva i njegovih članova.

Ovakove kartele susrećemo u Nizozemskoj, gdje su katolici mnogo toga postigli kartelirani skupa s umjerenim protestantima protiv prevratnih elemenata. Slično postupaju već odavna katolički radnici i u Njemačkoj u borbi protiv komunista. Uopće iskustvo pokazuje, da se tim oblikom udruženja može uspješno raditi na korist ma kojeg društvenog sloja i dozvoljenog interesa.

Ovo je karteliranje važno i za naše krajeve i prilike, jer će brzo nađoći vrijeme, gdje će se n. pr. roditeljska društva katolička, pravoslavna, židovska i muhamedanska morati udružiti u kartel, da tako skupnim silama zatraže konfesionalnost javnih škola. Slično može nastati kartel, ako liberalci ili loža budu htjeli nametnuti civilni brak ili ma koje vjersko-političko pitanje riješiti u protivjerskom pravcu.

A. Altirević D. I.

U Korizmi.

Uskrs je glavna svetkovina kršćanska, jer je na ovaj dan uskrsnuo Spasitelj iz groba kao pobjednik grijeha i smrti, da nam dađe život, što nam ga zaslužio svojom smrću na križu. Uskrs je i najdrevnija svetkovina, jer se odlikuje tajnom nad sve druge tajne. Od najstarijih se vremena slavi Uskrs nedjeljom, jer je na taj dan Spasitelj uskrsnuo od mrtvih. Izabrana je nedjelja poslije židovske Pashce. Tek u nekim diecezama Male Azije slavio se Uskrs na 14. nizana, to jest na onaj dan, kad su Židovi klali svoju pashu i kad je Krist ustanovio Euharistiju, kad se je žrtvovao kao vazmeno janje i ostavio nama spomen svoje muke, ali također i spomen svoga uskrsnuća (ta mi prikazujemo uvijek u euharističnoj žrtvi uskrsnuloga Spasitelja i onakova, kakav je uzašao na nebo). Iz te razlike nastala je ona glasovita rasprava, kad se ima slaviti Uskrs, koja se svršila time, da su svi imali svetkovati Uskrs u proljeću i to prve nedjelje iza prvoga punog mjeseca, nakon ekvinocija.

Na ovu veliku svetkovinu pripravljali se kršćani postom. Najprije se postilo samo na Veliku subotu a onda i na Veliki petak. U te dane posta sjećali se kršćani riječi Spasiteljevih, da će njegovi učenici postiti, kad im uzmu Zaručnika (Mt. 9, 15.). Na ova dva dana bio im je Zaručnik uzet. (Tertulijan, De jejunijs cap. 2.). Dostora protegnuo se post na čitav Veliki tjedan. Budući da se Uskrs slavio kroz osam dana, Veliki i Uskrсни tjedan bili su u čitavoj godini crkvenoj dani, na koje su se kršćani na osobit način sjećali svoga otkupljenja. Post Velikog tjedna bi produžen na 40 dana. Mojsije postio je 40 dana